

**REVISTA DE ISTORIE
„VASILE CONTA”
TÂRGU-NEAMȚ**

**Historical Magazine „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț**

**Revue Historique „Vasile Conta”
Târgu-Neamț**

**Volumul VI, nr. 2, decembrie 2024
Volume VI, issue 2, december 2024
Volume VI, no. 2, décembre 2024**

Iași
Editura PIM, 2024

COLECTIVUL ȘTIINȚIFIC/SCIENTIFIC BOARD/LE COLLECTIF SCIENTIFIQUE

Prof. univ. dr. Florin PINTESCU, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Conf. univ. dr. Ioan DĂNILĂ, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău
Col (r) dr. Tiberiu TĂNASE, secretar Divizia Istoria Științei, Academia Română
Comandor (ret) Gheorghe VARTIC, Comisia Română de Istorie Militară
Cercetător științific II dr. Mircea Gheorghe ABRUDAN, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române din Cluj-Napoca
Cercetător științific principal III dr. Corneliu CIUCANU, Academia Română-Filiala Iași
Prof.univ.dr. Virginia POPOVIĆ, Universitatea Novi Sad, Serbia
Conf.univ.dr. Mircea MARAN, Școala de Studii Înalte pentru Educatori „Mihailo Palov” din Vârșeț, Serbia
Prof. dr. Daniel DIEACONU, Centrul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Integrare Regională al Universității din București
Asist. univ. dr. Ioan FĂRMUȘ, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava
Prof. Mihaela CHELARU, șef serviciu Arhivele Naționale Bacău

COLECTIVUL DE REDACȚIE/EDITORIAL BOARD/ ÉQUIPE ÉDITORIALE

Editor șef: prof. dr. Emanuel BĂLAN
Editori: prof. drd. Elena PREDA, dr. Valentin IOAN, prof. Marius- Emanuel SANDU
Secretari de redacție: maior. drd. Marcel IOAN, prof. dr. Emanuel BĂLAN
Tehnoredactare: prof. dr. Emanuel BĂLAN
Corectura: prof. Oana STOICA, prof. Nicoleta LIPAN, prof. Mihaela PAVĂL
Grafică și Copertă: prof. Radu-Mihail PINTILIE, informatician Ionela -Diana COZMA
Traducere: limba engleză/ limba franceză: prof. drd. Valentin-Cezar TEODORESCU
Responsabil promovare: prof. drd. Traian ANTON

ISSN 2668-6317

ISSN-L 2668-6317 Revistă open access

© Copyright 2024
Liceul „Vasile Conta”,
Târgu-Neamț

Tiparul- Editura si Tipografia PIM, Iași

Reproducerea integrală sau fragmentară, prin orice formă și prin orice mijloace tehnice, este strict interzisă și se pedepsește conform legii. Răspunderea asupra conținutului materialelor revine, în exclusivitate, autorilor.

Adresa/Editorial Office: Liceul „Vasile Conta” Târgu-Neamț, str. Slt. Radu Teoharie, 3, 615200, Târgu-Neamț, telefon: 0233791172, mobil: 074456206.

www.revistadeistorielvc.ro

e-mail: analelvcistorie@gmail.com

Revistă fondată în 2019, indexată și înscrisă în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL, Index Copernicus Internațional, CiteFactor, Open Library, ISI index, International Institute of Organized Research, ROAD – Directory of Open Access Scholarly Resources, ResearchBib, ResearchGate, Academia.edu, SSRN, ESJI, Google Academic și Digitales Archiv și Internet Archive.

Revistă în curs de indexare în DOAJ, DRJI, JSTOR, ERIH-PLUS, EBSCO și THOMSON ISI

BDI Index Copernicus International. Revistă **evaluată pozitiv** după criteriul citărilor, în **I.C. Journals Master List 2020**, cu un scor ICV (Valoarea Index Copernicus) de **37, 06 puncte**.

SJIF Journal Rank List evaluation process, which resulted in a score given **SJIF 2022 = 3.823** (Scientific Journal Impact Factor Value for 2022).

Revista se regăsește și în bibliotecile publice-Biblioteca Națională a României, Biblioteca Județeană „G.T. Kirileanu”, Piatra Neamț, Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași, Biblioteca „Ion Creangă” Târgu Neamț, Siegen University

Library,
ZDB-
Katalog,

Fachinformationsdienst

Mathematik,
Zeitschriftenbibliothek SUB Hamburg

Elektronische

și digital pe <http://biblioteca-digitala.ro> și www.europeana.eu

CUPRINS-CONTENTS -CONTENU

STUDII ȘI ARTICOLE **STUDIES AND ARTICLES** **ÉTUDES ET ARTICLES**

11

**ANSAMBLURI DE OBIECTE ETNOGRAFICE LA INSTALAȚIILE TEHNICE DE
LA CIUGHEȘ-PALANCA ȘI LA COMPLEXUL DE INSTALAȚII TEHNICE
HIDRAULICE DIN CARTIERUL BOIȘTEA-DĂRMĂNEȘTI**

**ETHNOGRAPHIC OBJECT COLLECTIONS AT THE TECHNICAL
INSTALLATIONS IN CIUGHEȘ-PALANCA AND THE TECHNICAL
HYDRAULIC INSTALLATIONS COMPLEX IN BOIȘTEA-DARMANESTI
DISTRICT**

**ASSEMBLAGES D'OBJETS ETHNOGRAPHIQUES DANS LES
INSTALLATIONS TECHNIQUES DE CIUGHEȘ-PALANCA ET LE COMPLEXE
D'INSTALLATIONS TECHNIQUES HYDRAULIQUES DU QUARTIER
BOIȘTEA-DĂRMĂNEȘTI**

dr. Dimitrie-Ovidiu BOLDUR

13

**PERSPECTIVE ȘI INTERESE LEGATE DE DELIMITAREA UNEI GRANIȚE
COMUNE ROMÂNNO-CROATE PRIN REGIUNEA BANATULUI DE VEST ÎN
ANUL 1941**

**PERSPECTIVES AND INTERESTS RELATED TO THE DELIMITATION OF A
COMMON ROMANIAN-CROATIAN BORDER THROUGH THE REGION OF
WEST BANAT IN 1941**

**PERSPECTIVES ET INTÉRÊTS LIÉS À LA DÉLIMITATION D'UNE FRONTIÈRE
COMMUNE ROUMANO-CROATE À TRAVERS LA RÉGION DU BANAT
OUEST EN 1941**

Drd. Mihail-Gabriel CHIRICHEȘ

21

**CORIFEI AI LUPTEI DE EMANCIPARE NAȚIONALĂ A BUCOVINEI LA
RĂSCRUCE DE VEACURI**

**LEADING FIGURES OF THE NATIONAL EMANCIPATION MOVEMENT IN
BUKOVINA AT THE TURN OF THE CENTURIES**

**LES LEADERS DE LA LUTTE POUR L'ÉMANCIPATION NATIONALE DE LA
BUCOVINE À LA CARREFOUR DES SIÈCLES**

Prof. dr. Daniel DIEACONU

37

AUSTRIA ȘI UNIREA PRINCIPATELOR ROMÂNE

Atitudinea Austriei față de Unire

AUSTRIA AND THE UNION OF ROMANIAN PRINCIPALITIES

Austria's attitude towards the Union

L'AUTRICHE ET L'UNION DES PRINCIPAUTÉS ROUMAINES

L'attitude de l'Autriche à l'égard de l'Union

Prof. Mihai Pătrașcu

49

INSTAURAREA PUTERII „POPULARE” ÎN LUMEA RURALĂ A JUDEȚULUI SUCEAVA. CAZUL COMUNEI PĂTRĂUȚI

INSTALLATION OF "PEOPLE" POWER IN THE RURAL WORLD OF SUCEAVA COUNTY. THE CASE OF THE PĂTRĂUȚI COMMUNITY

INSTALLATION DU POUVOIR „POPULAIRE” DANS LE MONDERURAL DU COMPTÉ SUCEAVA. LE CAS DE LA COMMUNAUTE PATRAUTI

Dr. Aurel Gheorghe PREPELIUC

61

ARMATĂ ȘI SOCIETATE ÎN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ. O ANALIZĂ A UNOR ASPECTE SOCIALE DIN PERIOADA 1948–1957

ARMY AND SOCIETY IN THE ROMANIAN PEOPLE'S REPUBLIC. AN ANALYSIS OF SOME SOCIAL ASPECTS FROM THE PERIOD 1948–1957

ARMÉE ET SOCIÉTÉ EN RÉPUBLIQUE POPULAIRE ROUMAINE. ANALYSE DE QUELQUES ASPECTS SOCIAUX DE LA PÉRIODE 1948–1957

Leonard-Mihail RĂDULESCU

69

ARHIVISTICĂ

ARCHIVE

ARCHIVER

87

LEGIUNEA DE JANDARMI CHILIA ÎN ANUL 1944

THE LEGION OF GENDARMES CHILIA IN 1944

LÉGION DES GENDARMES CHILIA EN 1944

prof. univ.dr. Gheorghe MINCULETE

mr. drd. Marcel IOAN

89

**ANSAMBLURI DE OBIECTE ETNOGRAFICE LA
INSTALAȚIILE TEHNICE DE LA CIUGHEȘ-PALANCA ȘI LA
COMPLEXUL DE INSTALAȚII TEHNICE HIDRAULICE DIN
CARTIERUL BOIȘTEA-DĂRMĂNEȘTI**

*

**ETHNOGRAPHIC OBJECT COLLECTIONS AT THE
TECHNICAL INSTALLATIONS IN CIUGHEȘ-PALANCA AND
THE TECHNICAL HYDRAULIC INSTALLATIONS COMPLEX
IN BOISTEA-DARMANESTI DISTRICT**

*

**ASSEMBLAGES D'OBJETS ETHNOGRAPHIQUES DANS LES
INSTALLATIONS TECHNIQUES DE CIUGHEȘ-PALANCA ET
LE COMPLEXE D'INSTALLATIONS TECHNIQUES
HYDRAULIQUES DU QUARTIER BOIȘTEA-DĂRMĂNEȘTI**

dr. Dimitrie-Ovidiu BOLDUR¹

Rezumat: În partea central-sud-vestică a Moldovei, din dreapta Prutului, instalațiile hidraulice care au folosit puterea de acționare a râurilor Troțuș (alimentarea râului Siret), putem enumera: mori, darsta, repezi, ferăstraie, gatere, pendul și darace

Prin urmare, „roțile morii” funcționează încă din secolul al XV-lea pe toate râurile importante din zona Moldovei, inclusiv pe râul învolburat Troțuș, cu toți afluenții săi. După cum a afirmat autorul în textul său, li s-au adăugat ulterior și alte elemente, precum vârtejul, moara hidraulică, ferăstrăul hidraulic și darsta, unele dintre aceste construcții hidrotehnice reprezentând adevărate situri etnografice. Din păcate, până acum nimeni nu și-a manifestat interesul să le expună în aer liber, într-un muzeu etnografic/muzeu sătesc din Bacău, ca o dovadă incontestabilă a spiritului creator al poporului nostru de pe malurile Troțușului și afluenților acestuia.

Cuvinte-cheie: instalații tehnice hidraulice, ansamblu/complex etnografic, râul Troțuș, Ciugheș-Palanca, Boiștea-Dărmănești, muzeu etnografic/al satului băcăuan.

*

Abstract: In the central-south-western part of Moldova, from the right of Prut river, the hydraulic installations that have used the actuating power of Troțus rivers (feeder of Siret river), we can list: the mill machine, darsta, rapids, saw, gater, pendule and carding comb. Therefore, „the mill wheels” have been working ever since the 15th century on all important rivers of Moldova area, including on the whirling

¹ Consilier superior, Direcția Județeană pentru Cultură Bacău. oboldur@yahoo.com

Trotus river, with all its tributaries. As stated by the author in his text, they were later added other elements, such as the whirl, hydraulic mill machine, hydraulic saw and darsta, some of these hydro-technical constructions representing true ethnographic sites. Unfortunately, so far, no one has shown interest in exhibiting them in the open air, in an ethnographic museum/village museum in Bacau, as an undeniable proof of the creative spirit of our people from the banks of the Trotus and its tributaries.

Keywords: technical hydraulic installations, ethnographic complex, Trotus river, Ciughes-Palanca, Boistea-Darmanesti, ethnographic museum/of villages in Bacau

*

Résumé: Dans la partie centre-sud-ouest de la Moldavie, à droite du Prut, les installations hydrauliques qui utilisaient la force motrice des rivières Troțuș (alimentant la rivière Siret), on peut lister : moulins, darsta, rapides, scieries, scieries, pendules et scieries. C'est pourquoi les « roues de moulin » fonctionnent depuis le XVe siècle sur toutes les rivières importantes de la région moldave, y compris la rivière tourbillonnante Troțuș avec tous ses affluents. Comme le précise l'auteur dans son texte, d'autres éléments y furent ajoutés ultérieurement, comme le bain à remous, le moulin hydraulique, la scie hydraulique et le darsta, certaines de ces constructions hydrotechniques représentant de véritables sites ethnographiques. Malheureusement, jusqu'à présent, personne n'a manifesté l'intérêt de les exposer en plein air, dans un musée ethnographique/musée villageois de Bacau, comme preuve incontestable de l'esprit créatif de notre peuple des rives du Troțuș et de ses affluents.

Mots clés: installations techniques hydrauliques, ensemble/complexe ethnographique, rivière Troțuș, Ciugheș-Palanca, Boiște-Darmănești, musée ethnographique/du village Băcău.

*

În memoria colectivă au fost păstrate mai multe tipologii de instalații care foloseau forța motrice a apelor curgătoare, diversificate ca principiu constructiv și perfecționate sub raport funcțional, începând cu cele utilizate în scop alimentar (moară, uleiiniță, alte instalații)², continuând cu cele pentru prelucrarea textilelor (pivă/piuă/ștează, dârstă, vâltoare³, fierăstrău, joagăr⁴, gater, pendulă și

² Cornel Irimie, *Anchetă statistică în legătură cu rețeaua de instalații tehnice populare acționate de apă pe teritoriul României*, în vol. *Cibinium. Studii și materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului*, Sibiu, Întreprinderea Poligrafică Sibiu, 1967/68, p. 417-432.

³ Ibidem, p. 432-441; idem, *Pivele și vâltoarele din Mărginimea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, în „Studii și comunicări”, Sibiu, II, 1956, p. 5.

⁴ Jean Pavel, *Considerații istorico-etnografice privind apariția și răspândirea instalațiilor hidraulice pe teritoriul județului Vrancea*, în „Studii și comunicări. Muzeul Județean de Istorie și Etnografie Vrancea”, Focșani, I, 1978, p. 200-201.

scărmănătoare⁵) și sfârșind cu instalațiile pentru prelucrarea unor materii prime (spre exemplu confecționarea de vase, unelte și materiale de construcții)⁶.

Vechimea și valoarea patrimonială a unor astfel de construcții (printre altele, în scop alimentar, pentru prelucrarea textilelor sau prelucrarea unor materii prime) impunea „înscrierea” acestora în inventare/liste care să evidențieze, cel puțin, caracterul lor de monumente istorice.

Astfel, după anul 1990 au fost publicate *Lista monumentelor istorice/1991-1992*⁷ și *Lista monumentelor istorice/2004* (modificată și completată în anii 2005, 2010 și 2015)⁸. Ultima formă a *Listei* și tema supusă analizei noastre, ne dau posibilitatea de a urmări modul cum unul dintre cele două ansambluri de instalații tehnice⁹ și singurul complex de instalații tehnice hidraulice, clasate ca monumente istorice pe teritoriul României¹⁰, s-au comportat și au evoluat în timpul scurs de la înființarea lor.

Primul dintre aceste ansambluri, cel *de instalații tehnice*, se află în satul Ciugheș, comuna Palanca, județul Bacău. Se prezintă sub forma unei clădiri cu funcțiuni mixte (moară și fierăstrău hidraulic).

Înscris în ultima *Listă a monumentelor istorice din județul Bacău/2015*, la nr. crt. 192, coduri LMI: *BC-II-a-B-00811* (ansamblu), *BC-II-m-B-00811.01* (moară) și *BC-II-m-B-00811.02* (fierăstrău hidraulic), ansamblul este atestat la începutul secolului al XX-lea, iar, din punct de vedere tipologic, se încadrează în categoria instalațiilor hidraulice din Moldova. Are, ca persoane asociate istoriei monumentului, pe meșterii Petrea Ciocloș și Petru Anton Ciocloș¹¹.

⁵ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (SJAN) Bacău, Fond *Primăria comunei Dărmănești (1864-1950)*, dosar 20/1936-1937, f. 156 r.; Dimitrie-Ovidiu Boldur, *Pivele din arealul etnografic al Bacăului în ultimul deceniu interbelic*, în „Carpica”, Bacău, XLIII, 2014, p. 316.

⁶ Cornel Irimie, *loc. cit.*, 1967/68, p. 441. „La sfârșitul secolului al XIX-lea, existau în vechiul județ Bacău un număr de 276 mori de apă [...] Numărul acestora a scăzut la 257 în 1906, pentru ca în 1916 să rămână 193” (cf. Dorinel Ichim, *Județul Bacău – tradiții. Morile de apă*, în „Ateneu – revistă social-culturală”, Bacău, an 19, nr. 1 (149) (martie) 1982, p. 3).

⁷ Nu avem certitudinea că această *Listă* a fost aprobată prin ordin de ministru și publicată în *Monitorul Oficial al României*. Ea se prezintă sub forma unor manuscrise dactilografiate, atât pentru fiecare județ, cât și pentru municipiul București (a se vedea site-urile Ministerului Culturii și cel al Institutului Național al Patrimoniului). O parte din obiectivele (inclusiv imobilele/clădirile, etc. cu caracter etnografic) propuse în *Lista/1978-1980* au fost clasate ca monumente istorice.

⁸ Ultima formă, cea din anul 2015, a fost aprobată prin ordinul ministrului culturii și publicată în *Monitorul Oficial al României*, București, Partea I, Nr. 113 bis/15.02.2016.

⁹ Cel de-al doilea ansamblu de instalații tehnice este compus din joagăr hidraulic, moară de apă, dărac și piuă hidraulică, datează din secolul al XIX-lea și se află în satul Vaideeni, comuna Vaideeni, județul Vâlcea (cod LMI: *VL-II-a-B-09957*).

¹⁰ Abordarea noastră nu include ansamblurile etnografice organizate sub egida muzeelor etnografice în aer liber/cu secții în aer liber sau în cuprinsul parcurilor etnografice.

¹¹ Cu toate că, în documentele de arhivă, sunt menționați cu numele de „Ciotloș”, ei erau mândri că „...Neamu ista a Cicloșănilor iara mare. Stăpâneu vo giumata' di sat. [Iar, în confesiunea sa, Petru A. Ciocloș precizează – s. n.]. „[Și li-] o făcut moari aicea, pi apa Ciugheșului” (cf. Ion H. Ciubotaru, *Vatra regăsită. Pagini memoriale*, Iași, Editura Presa Bună, 2021, p. 426).

*Moara*¹², parte componentă a ansamblului, se încadrează în tipul de moară cu o pereche de pietre, având roțile hidraulice cu aducțiune superioară. Funcționa cu apă trasă din pârâul Ciugheș, afluent de dreapta al râului Trotuș, pe un canal numit „lăptoc” sau „gârlă”. Canalul era confecționat din scândură, apoi a fost realizat din tablă. Un dispozitiv numit „staghilă” era utilizat pentru alimentarea cu apă sau întreruperea acesteia. Roata hidraulică mare (cu zbatouri) și roata hidraulică mică erau din lemn și angrenau, fiecare, câte un grindei.

Construcția este alcătuită din parter și pod. Ca materiale de construcție au fost utilizate lemn, piatră de râu, beton și metal (tablă și țevă). Pereții sunt din cununi orizontale de bârne, îmbinate la capete în amnari. Pe fațada de nord, peretele este protejat de scândură. Șarpanta este din lemn, iar învelitoarea din țiglă și carton gudronat, pe suport de scândură.

În prezent, la moară, instalația este alcătuită din: scară de acces, coșul valului, veșcă, două pietre (alergătoare și zăcătoare), staghilă, grindei și lada pentru făină.

*Fierăstrăul hidraulic/„joagărul”*¹³, parte componentă a ansamblului, se încadrează în tipul de fierăstrău hidraulic cu trei „pânze”. Sursa de apă era aceeași ca la moară¹⁴. Forța hidraulică pune în mișcare roata, prin aducțiune superioară, aceasta învârtind grindeul cu „crâng”, de unde se făcea transmisia, cu ajutorul unei curele, la gater. Se utiliza aceeași „staghilă”, pentru alimentarea cu apă sau întreruperea acesteia.

În prezent, platforma, pe care este instalat fierăstrăul, are ca mobilier: căruțul de tras lemnele, jugul cu trei pânze, roata hidraulică mică, roata hidraulică mare (cu zbatouri), grindeul, roțile de antrenare și roțile pentru mărirea vitezei circularului. Ansamblul este, parțial, funcțional, dar, din cauza lipsei apei, atât moara, cât și fierăstrăul hidraulic nu sunt exploatate.

Este necesară conservarea „in situ” a acestor obiecte de patrimoniu mobil, refacerea sistemului de aducțiune a apei din pârâul Ciugheș, dar și întocmirea unui proiect de restaurare-conservare a amplasamentului, de către un specialist atestat de Ministerul Culturii, un proiect care să propună inclusiv clasarea componentelor mobile ale instalațiilor tehnice.

Singurul complex de instalații tehnice hidraulice din România (denumire preluată din *Lista Monumentelor Istorice*), se găsea, până la mijlocul primului deceniu al secolului al XXI-lea, în cartierul Boiștea, actualul oraș Dărmănești, județul Bacău. Până la inundațiile din anul 2005, se prezenta sub forma unei clădiri cu funcțiuni mixte (dârstă hidraulică, puiă hidraulică și vâltoare).

Înscris în ultima *Listă a monumentelor istorice din județul Bacău/2015*, la nr. crt. 207, coduri LMI: *BC-II-a-B-00821* (complex), *BC-II-a-B-00821.01* (dârstă hidraulică), *BC-II-a-B-00821.02* (puiă hidraulică) și *BC-II-a-B-00821.03* (vâltoare), complexul este atestat la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea,

¹² Pentru instalațiile tehnice de la Ciugheș-Palanca, a se vedea, în acest sens, SJAN Bacău, Fond *Primăria comunei Palanca (1926-1953)*, dosar 14/11949, f. 86-87; Dorinel Ichim, *loc. cit.*, p. 3.

¹³ Dorinel Ichim, *Zona etnografică Trotuș*, București, Editura Sport-Turism, 1983, p. 76.

¹⁴ Idem, *Morile de apă de pe Trotuș*, în „Deșteptarea”, Bacău, nr. 7500 (17 nov. 2015), p. 20.

iar, din punct de vedere tipologic, se încadra în categoria instalațiilor hidraulice din Moldova. Are ca persoane asociate istoriei monumentului pe meșterii Hazapar(i)u I. Vasile și Hazapar(i)u Gh. Vasile.

Înainte de anul 2005¹⁵, *dârsta* funcționa¹⁶ cu apă trasă din pâraul Uz, pe un canal de scândură, care punea în mișcare roata cu palete, prin aducțiunea superioară. Grindeiul, mișcat de roată, învârtea „coșul valului” (cilindru mare din lemn), în care se punea cerga pentru a se îngroșa. După ce se dădea cerga la vâltoare, se punea pe deasupra „coșului valului” cu țepuși de metal, fiind învârtită de o grapă de mărăcini, pentru ca cerga să se facă mițoasă¹⁷.

Pereții singurei încăperi, unde funcționa *dârsta*, erau zidiți din piatră de râu și mortar. Acoperișul *dârstei* era alcătuit din căpriori de lemn, peste care era bătută astereala de scândură și învelitoarea de șindrilă, inițial, apoi de carton gudronat. La *dârstă*, instalația era alcătuită din: coșul valului (cu țepuși de lemn), sobă și cazan (pentru încălzirea apei).

Vâltoarea era o instalație tehnică țărănească simplă, fiind amenajată din scânduri de stejar ascuțite la capete, înfipite într-un fund de lemn, cufundat în apă. Aceasta avea forma trunchiului de con, cu baza mare în sus. Prin căderea apei din „lăptoc” în vâltoare, de la o anumită înălțime, țesătura se îndesea. La vâltoare, instalația era alcătuită din: scânduri de stejar și fund din lemn (a se vedea imaginea).

*Piua hidraulică*¹⁸ era o instalație care folosea forța apei aduse din pâraul Uz, pe un „lăptoc”, care învârtea roata montată la capătul unui grindei. Acesta ridica alternativ cele două „chiluge” prinse într-un „jug”, care băteau cu unul din capete sumanii în „găvane”; în găvane era dirijată apa caldă, pregătită în acest scop. Roata din lemn a fost înlocuită cu una din metal.

Socul construcției era din piatră, iar zidurile aveau o structură din stâlpi de lemn. Căpriorii din lemn de brad, astereala de scândură și învelitoarea din carton gudronat, completau structura construcției. La *piuă*, instalația era alcătuită din: *piuă* cu două găvane, două chiluge, grindei și cazan (pentru încălzirea apei).

După inundațiile menționate, starea generală de conservare a *Complexului de instalații tehnice hidraulice* este cea de „colaps”. La fața locului, în anul 2018, s-a constatat prezența mai multor părți componente din fostul *Complex*, anume: roata de metal a pivei, axul pivei, teica și două vâltori. În aceeași albie, a pâraului Uz, s-a constatat prezența temeliei din piatră a *dârstei*, a scării de acces în *dârstă*, a cercului de metal al valului, a resturilor de lemn de la val, (parțial) a punților de lemn, (parțial) a scândurilor de lemn, folosite la confecționarea „habzâ-ului” (jgheab-ului). Actualul proprietar (Hazapar(i)u V. Vasilică) a recuperat și transportat, la domiciliul său: roata confecționată din metal (în 1985), *dârsta* și

¹⁵ Idem, *Complexul de instalații țărănești de la Boiștea*, în „Deșteptarea”, Bacău, nr. 7408 (10-12 iulie 2015), p. 9.

¹⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 429.

¹⁷ Dorinel Ichim, *op. cit.*, p. 77.

¹⁸ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 429.

grindeiul de la val (cu elementele sale de îmbinare).

Este necesară recuperarea a ceea ce s-a mai păstrat din aceste obiecte de patrimoniu mobil, refacerea sistemului de aducțiune a apei din pâraul Uz, dar și întocmirea unui proiect de restaurare-conservare a acestui complex, unicat în România, de către un specialist atestat de Ministerul Culturii, pentru reabilitarea coșului valului dârstei și reconstruirea, în totalitate, a piuei hidraulice și a vâltorii.

Instalațiile hidraulice menționate nu mai sunt, în totalitate, funcționale, datorită perfecționărilor și necesităților contemporane, cu toate că, o parte dintre acestea au funcționat și au fost conservate „în situ”, cel puțin până în anii '90 ai secolului trecut (*Instalațiile tehnice de la Ciugheș-Palanca*), sau până în anul 2005, când au fost distruse de inundații (*Complexul de instalații tehnice hidraulice, din cartierul Boiștea-Dărmănești*).

Deși au mai existat intenții ca piesele componente ale instalațiilor să fie colecționate, în vederea organizării unui muzeu¹⁹, informațiile pe care le deținem, ne confirmă faptul că, până în prezent, nimeni nu și-a manifestat interesul pentru expunerea lor, în aer liber, într-un muzeu etnografic/al satului băcăuan, ca o dovadă de necontestat a spiritului creator al semenilor noștri de pe malurile Siretului și a afluenților acestuia.

Vâltorea și piua lui Vasile I. Hazapar(i)u din Boiștea-Dărmănești
(Inventar 1971, Fototeca Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău)

¹⁹ „Petru Ciocloș a fost vizitat de un grup de maghiari. (...) O zis că vreu să facă un muzeu cu lucruri de-aieștea. M-o-ntrebat dacă-l dau și-am spus că nu. Și moara, și gătiru, și circularu rămîn aici, pi apa Ciugheșului. Aicea-i locu lor!” (Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*, vol. I: *Arhitectura tradițională. Textilele de interior. Portul popular de sărbătoare*, Iași, Editura Presa Bună, 1998, p. 18; idem, *op. cit.*, p. 429).

Bibliografie selectivă

- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale (SJAN) Bacău, Fond *Primăria comunei Dărmănești (1864-1950)*, dosar 20/1936-1937;
- SJAN Bacău, Fond *Primăria comunei Palanca (1926-1953)*, dosar 14/11949;
- Monitorul Oficial al României*, București, Partea I, Nr. 113 bis/15.02.2016;
- Boldur Dimitrie-Ovidiu, *Pivele din arealul etnografic al Bacăului în ultimul deceniu interbelic*, în „Carpica”, Bacău, XLIII, 2014;
- Ciubotaru Ion H., *Catolicii din Moldova. Universul culturii populare*, vol. I: *Arhitectura tradițională. Textilele de interior. Portul popular de sărbătoare*, Iași, Editura Presa Bună, 1998;
- Idem, *Vatra regăsită. Pagini memoriale*, Iași, Editura Presa Bună, 2021;
- Ichim, Dorel, *Complexul de instalații țărănești de la Boiște*, în „Deșteptarea”, Bacău, nr. 7408 (10-12 iulie 2015);
- Idem, *Județul Bacău – tradiții. Morile de apă*, în „Ateneu – revistă social-culturală”, Bacău, an 19, nr. 1 (149) (martie) 1982;
- Idem, *Morile de apă de pe Trotuș*, în „Deșteptarea”, Bacău, nr. 7500 (17 nov. 2015);
- Idem, *Zona etnografică Trotuș*, București, Editura Sport-Turism, 1983;
- Irimie Cornel, *Anchetă statistică în legătură cu rețeaua de instalații tehnice populare acționate de apă pe teritoriul României*, în vol. *Cibinium. Studii și materiale privind Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului*, Sibiu, Întreprinderea Poligrafică Sibiu, 1967/68;
- Idem, *Pivele și vâltorile din Mărginimea Sibiului și de pe Valea Sebeșului*, în „Studii și comunicări”, Sibiu, II, 1956;
- Jean Pavel Jean, *Considerații istorico-etnografice privind apariția și răspândirea instalațiilor hidraulice pe teritoriul județului Vrancea*, în „Studii și comunicări. Muzeul Județean de Istorie și Etnografie Vrancea”, Focșani, I, 1978;